

BARTHA GUSZTÁV

Zuhanás

Csöndes eső esik.

A nagy szemű zápor földbe paskolja a kerti veteményt, feltölti vízzel az út menti árkokat, s amilyen gyorsan előáll, oly gyorsan elcsendesedik. A pöszmötölő, szemerkélő esőt ellenben nem kíséri villámlás, mennydörgés, fákat tördelő, tetőcserép szaggató szélvihar: összefüggő, sötétszürke fellegei suttyomban borítják el az eget, s ha elerednek, kitartóan szöszmötölnek, csurognak-csepegnek napokig. S lassacskán átnedvesednek a felsőruhák, előkerülnek a gumicsizmák; egybemosódnak az épületek, a fák és a hegyek körvonalai. Mázsás súlyúvá nehezül az időtlen szürkület, ázó verebek gubbasztanak az eperfán.

Odakint hűvös van.

A kertekben, a szántóföldeken vígan hízik a sár. Már ha nem állnak a földek parlagon. Mikor kevesen vetnek, keveset aratnak – mondogatják az öregek. Nem mintha régen több lett volna az aratnivaló: a kombájn nem süllyedt tengelyig, nem feneklett meg lépten-nyomon a felázott földben, a mezei utak pocsolyáiban. Átkozott egy idő, esik és esik: betakarításkor, nem első ízben. Oda a termés! Ami búzát a gyom, a ragadós galaj nem fojtott meg, azt az üszök viszi el, s e mind makacsabb tényen az alvás sem segít. Aludhat rá az ember akárhányat, az álom is esős idő. Vízcsepp a szőlőfürtön: lisztharmat, perenoszpóra, burgonyavész...

A hálószoba vaksötét. Verem.

Mozdulni, minnek?

Menni, hová?

Éjszaka van.

A hágókat lassan egy hete, hogy eltorlaszolták a hegygerincekre könnyöklő szürke fellegek. Mert... mert így tartotta kedvük, így látta jónak a magasságos... Istenem, miért?

Iváni Emil virraszt. Rövidke álma nem tudta kibékíteni a gondokkal terhelt valósággal. Pólóját, paplanját átnedvesítette az izzadság. Visszaaludni kéne, nem gondolni semmire. Álom, álom... Jól tudták a régiek: ungvári bor, beregi búza, nyíri makk nem tesz bőséget. Mire jó hát az önmész-

tés, miért az álmzargató zenebona? Ha így folytatja, az örültek házába fog kikötni. Tessék, már hallucinál, sípoló magas hangokkal váltakozik a véráram tompa lüktetése, zúgatja fülében az éj csöndjét. Csöndes éji zene. Egy fenét! Legjobb volna nem gondolkozni, csak lenni, ellenni valahogy. Tücsköt herélni a fűben hajnaltól napestig.

– Alszol? – kérdezi váratlanul Iváni.

– Igen – hangzik a nem remélt válasz, s Ivániné alatt megnyikordul az ágy. Az ura felé fordult, mint mindig, ha fontosat akart mondani. A lényeges dolog általában: csitítást, bátorítást jelent, vagy némi kis fejmosást.

– Mért hallgatsz? – kérdezi halkán Iváni Emil. Nem akar osztozkodni, veszekedni – volt belőle a héten elég! –, biztató szóra vágyik, picike megértésre. A végén még eszét veszi a süketítő fülzúgás, összepréseli a hálószoza vaksötétje, megnémítja, a haragszomrád szótlansága. Ne láss, ne hallj, ne szólj! A tévéműsorokban ültetnek majmokat a köszörűköre, mutogatják, hogy tudnak örülni a farkuknak. Na, melyik adásban...?

– Nem emlékszel?

– Nem. Nem tudom, mire kellene emlékezni, érdemes-e emlékezni bármire!

– Kapcsoljam fel az éjjeli lámpát?

– Hagyj békén!!!

Iváni Emil meghökken. Az még rendjén van, ha öngyűlölete utóbb felül, és vagy zokog, vagy hosszas pityeregésbe kezd – legfeljebb, kevesebbet pisil. De mi ez a fülsértő felfortyanás, ez a...?! Könnyű okosnak lenni, mikor süt a nap és kék az ég; tele a pénztárca, hízlegőkkel a tornác.

– Három majmocskára gondoltam... – kezd magyarázkodásba Iváni.

– Micsodára!? – tromfol ura szavára Ivániné. – Megbolondultál, vagy mi a frász lelt?! Nyakunkon a gépkocsi törlesztő részlete, nagyfiúnk egyetemi tandíja, a nyugdíjalapba való befizetés, az adóhátralék... Soroljam még?

– Pár kaszással... marokszedővel... – keresgéli a szavakat Iváni Emil, s váratlanul elhallgat, lenyeli mondata végét. Honnan vesz kaszásokat, marokszedőket? Nincs visszaút, nem bújhat vissza a fatengelyes világba. Ha valaki, akkor ő nem! Szószólója volt a kolhozvagyon felosztásának, az elsők között bérelt földet, vásárolt traktort, társult, nem kevés pénzzel, a komákkal közösen használt kombájn megvásárlásához.

– Én és a pulya meg majd fogjuk a cséphadarót, és csitt-csatt kicsépeljük a termést – mi az nekünk! Tíz hektár búza meg se kottyán, akár napszámba is elmehetünk. Persze csak akkor, ha a faluban támad még valakinek egy ilyen hasonlónan okos ötlete.

– Felötlött bennem, eszembe jutott a... három majom...

– Csak nem rám és a két fiúnkra célozol!? Mondjad, mit akarsz belőlünk kihozni?

Iváni Emilné felül. Sírás fojtogatja. A páros ágyat – nem először – már a második esős nap veszekedésbe torkolló éjszakáján elhúzták egymástól. Fálnak dőlhet, ha akar, fennhangon zokoghat, óbégathat, ahogy a száján kifér. Nem teszi. Ki értené, vigasztalná meg, kicsoda?

– Hétvégére jó időt mond a rádió.

– Tegnapelőtt mára jósolta. Jár a szájuk, hazudoznak jobbra-balra! A szerencsétlen paraszt meg ki sem mászik az egyik bajból, már fojtogatja a másik. Nincs, aki segítse, senkibe se bízhat – heveskedik Ivániné, s közben magára gondol, hagyja, hogy eleredjenek a könnyei. Fodrászszalomban dolgozhatna, és... és nem győzné elkölteni a borraivalót; vagy amennyi munkát a fölbe ölt, annyival üzlete, kuncsaftköre, saját keresete lehetne. Nem, a drágalátos urának föld kellett, jószág, munka szakadásig. Hogy legyen másnak pénze, verejtékes nyomorúságukon hízzanak a hivatalokban lebzselő... paraziták; hadd tudják köszörülni a nyelvüket a falubeli irigyek. – Bezzeg a munkát nem irigylik, csak a van-t látják meg az udvaron! – szipogja.

– Te vagy a hibás: csak te!

Iváni hallgat. A farmerkedés az ő szele, de akkor is... Nem volt elég a vádaskodásból, számonkérésből; az éjt nappá tevő veszekedésekből?! A rohadt életbe: vége lesz valahára!?

Iváni Emil megszólal, nagyon halkán:

– Befejezted? Felkapcsolhatom az éjjeli lámpát, ha gondolod.

Ivániné szeme kikerekedik, villámokat szór a szoba sötétjében. Az hagyján, hogy az ura békülni akar, de hogy összetolja az ágyakat és elkezdjenek... üzekedni, mint a nyulak a ketrecben, az... az... Nincs rá szó! A ringyók nem művelik, nemhogy egy tisztességes családaya!

– Mondjad, minek hiszel engem, borlányoknak, utolsó riherongynak, bárcásnak!? Vagy azt képzelitek, ti férfiak, hogy elég a fehércseléd hátsófelét megpaskolni, és minden el lesz fejejtve? Betelt a pohár, hogy tudjad!

Régen készülök rá, de holnap, esküszöm, beadom a válókeresetet – be én!
Nézhetsz magadon körül, állhatsz egyik lábadról a másikra, beleverheted
a... tudományodat harminc hektár földedbe, hogy abba!

– Tetű fogja enni a szádat! Innen a háztól, egy gyufaszálat el nem viszel,
úgy mégy vissza anyádhoz, ahogy eljöttél: pucér fenékkal!

A hálószoba sötét verem, a csönd hosszú.

Meddig még?

Aszály, belvíz, jégeső...

A fagyos némaság eddig semmit nem oldott meg. Most sem fog.
Legfeljebb elnyújtja a torzsalkodást, tovább szélesíteni a két ágy közötti
képzeletbeli szakadékot. Okkal félti hát Iváni Emil a félteni valóját; próbálja
a gond elhurkolt kacsútját kibogozni magába Ivániné. Elég egy hangos,
haragos szó, és vizzályuk végzetükké fajulhat.

Mitévők legyenek?

Éjszaka van.

Odakint eső esik, hideg van.

A föld ázik, a fülemüle hallgat, fázik.

Csurom víz minden.

Iváni leveszi átizzadt pólóját. Ivániné kibújik könnyektől maszatos
hálóingéből.

Az éjjeli lámpa fénye kivetül az ablakon.

Csendes eső mossa az eperfa lombját.

Szerelem

Írónk kávéját kavargatta, szembe vele hűséges barátja ült. S mint ilyen-
kor lenni szokott, tekintetük egyszerre tévedt az étterem terasza mellett
terebélyesedő platánfára.

„Koros és poros” – állapította meg magában az Író.

„Hatalmas és erős” – vélekedett az elmélázó barát, majd meglátását
továbbfűzve feltette magamagának a kérdést: „Vajon mit gondolhat róla
az Író? Aj, végörpke, hiábavaló emberi élet! – legyintett bosszúsan. – Miért
nincs nekem magasröptű képzeletem?” Válaszképp, egyszerűsra felhajtotta
féldecijét.

– Olvastál? – kérdezte Írónk váratlanul, hogy a platánfáról a pincérlányok alig-szoknyácskái alól kivillanó combjaira kalandozó figyelmét elterelje. Kamaszos bizsergést érzett, sóvárgást régmúlt nyarak árnylebbentő kora délelőtti után; amint osztálytársaival nekivágnak hegynek, völgynek, hogy fenyőillatú madárscicsergésben ismerjék meg a másneműek testi rejtelmét.

– Olvastalak – felelte a barát némi állekesedéssel, ami csak tovább mélyítette homlokredőző mélabúját. Ilyenkor okosat, szépet illik mondani, nem szorítkozhat az újságmellékletben megjelent novella tartalmára: Lajos elutazott ipszilon városba, és megölte az anyósát. Igen, a vejek néha megölik az anyósokat – álmukban többször is –, de soha nem vonatoznak értelemről meg végtelenről elmélkedve száz kilométereket, hogy ezt megtegyék. Kézenfekvőbb – „már megint a mamára hallgatsz!” – az asszonyt odahaza jól elfenekelni.

– Annál az átmenetnél, tudod... – kezdte mondókáját a barát.

„Megint nem értetted meg a lényeket” – nyugtázta magában az Író, majd érdeklődést mímelve az asztalra könyökölt. Jó dolog az, ha az írónak olvasó barátja van, aki ráadásul úgy dobálódik a szövegekörnyezet és -értelmezés; létmegélés és a... többi hasonló (hasonlóan lapos) fogalmakkal, mint ama kevesek a városban. Szerette volna magához ölelni a saját kis üzemmel, nagy házzal, szép családdal bíró nagydarab, mackójárású embert, meghálálni neki, hogy tévzés helyett a novellái végenincs körmondait igyekszik kisilabizálni.

De mi ez a csönd, miért hallgatott el?

– Írjál valamit a szerelemről! – kérte váratlanul a hűséges barát. – Az érzésről, ami megbolondít, elveszi az ember józan esztét.

– Hogy én, a szerelemről?! – csattant fel Írónk. – Na ne, ezt nem gondolhatod komolyan! Soha nem volt és nem is lesz írói célkitűzésem, hogy unatkozó, búval bélelt háziasszonyokat boldogítsak. Nézzenek szappanoperát, menjenek moziba! – dőlt hátra székében, s kezdetben nem tudta mire vélni barátja riadt tekintetét. – Csak nem!?!...

– De igen. Két szép fiam van, szerető feleségem, aki gondomat viseli... Örület! Lerombolok magam körül mindent.

– Szedd össze magad, gondoldj a fiaid jövőjére!

– Csak arra a valakire tudok gondolni – temette széles tenyerébe máskor folyóást derűs arcát a barát. – De hát neked magyarázzam?...

– A szerelem semmi! – ugrott fel ültéből az Író, feldöntve műanyag székét. – Rémálom: ma van, holnap nincs! Nézz körül! Emberi nyomorúság mindenütt, de mert neked sok a pénzed...

A barát hirtelen felkapta a fejét.

– Most... most mért nézel így rám? – hebegett Írónk.

– Semmit nem tudsz a szerelemtől – motyogta a barát. – Végtelen megértelem... – legyintett, miután felállt, és a farzsebéből előhalászott kötegni pénzéből asztalra dobott ötvenesre ráfordította üres vodkás poharát.

– Bebizonyítom neked! – kiáltotta az Író a távozó barát után, de az már a kocsija kulcsával bíbelődött, s végképp nem értette, mi a lószart akar a... firkász bebizonyítani.

Háta mögött egy feldöntött székkal, az asztallapon egy ötvenessel, Írónk úgy maradt ott a kávéház teraszán, hogy hirtelen se leülni, se elfutni nem tudott. Értékelni kezdte hát barátja rém rendes gesztusát, annak módját, ahogy kölcsönjeit az asztalon hagyta, amiket vagy megadott, vagy nem. Általában az utóbbi megoldást részesítette előnyben.

„Egy féldeci vodka és egy kávé csak két hriveny” – osztott-szorzott magában, aztán zsebre tette az ötvenest, és a kiszámolt végösszeget az asztallapon hagyva, azzal az eltökélt szándékkal vette utját a városközpont irányába, hogy útközben mindent alaposan megfigyel, az albérletében aprólékosan megír: bebizonyítja hitetlenkedő barátjának, hogy nem a szerelemtől szól az élet.

„A piac, igen, az a tömény valóság! Holtbiztos, hogy nem a révült tekintetű szerelmespárok ögyelgőhelye. Igen, drága barátom! Akarod a sánta-bonga koldusokkal, retkes bőrű gyerekprostikkal tele kapualjakat? Megkapod! Ahogy a korzó magamutogató népségét is. Ögyelegnek a szerencsétlenek föl-alá naphosszat, mert munkahely és remény nélkül, mi a jó frászt tudnának magukkal kezdeni!?

Micsodát?!

Úgy hiányzik nekik a szerelem, mint púp a hátukra! Hej, drága barátocskám, kézen fogva vezetlek el a találkahelyekre, ahol a fülig szerelmesek szoktak randevúzni: szociális osztály, karitatív szervezet székháza, ingyenkonyha...

Ímgyen magáénak tudva az igazságot, az Író már-már futva igyekezett előrerúgató képzelete után. Piac, korzó, ingyenkonyha... Valóságban, félúton járt, közel a kishídhöz. A patak erejét kiszívta a kánikula, sással,

náddal szegélyezett medrében alig csordogált némi víz. Kanális, pöcegödör, nyitott szennyvízcsatorna... A hídon túl újfent lehúzott ablakredőnyökkel megvakított családi házak sorfala várta. Szorongás, stressz, depresszió... Nagybetűs emberi szenvedés, ahogy egyik novellájában írta. Kissé felengzős, hatásvadász megállapítás ugyan, de akkor is – az élet juszt sem a szerelemről szól!

Akkor miről?

Hitről, nemzetről, hazáról?

Hivatásról, sikerről, pénzről?

Síró, keserves, sivár élet...

Az Író váratlanul megszedült. Kapualj alól kisorjázó gyerekhad ugrált; kígyózó kérdőjelek vibráltak szeme előtt. „A hőség teszi – hessegette réműletét – , a számítógép előtt eltöltött éjszaka az oka, hogy... hogy meg kell állnia.”

– Ami sok, az, sok! – fakadt ki fennhangon, s felfigyelt hevesen kalimpáló szívére, lüktető halántékára. – Nyugi, kicsikét pihenek!...

A legközelebbi árnyék egy hatalmas reklámtábla alatt kínálta magát. Írónk jól megnézte, majd a táblára pillantott: „Tedd magadat tisztába, használj!...” Tekintette véletlenül siklott az égre – még soha nem látta olyan kéknek, ragyogónak.

– Istenem – suttogetta –, ennyi és így!?

Elindult. Lépett egyet, még egyet... Az árokparton álló tábla vasoszlópát markolta, mikor megfordult vele a világ. Az égből föld, a földből ég lett...

„Nem és nem!” – volt az első gondolata az Írónak eszmélése után. Az ég kéken és áttetszően terült föl, mintha mi sem történt volna. Holott a lelke már nem háborgott: csak fáradt volt, nagyon fáradt. Hallotta ugyan a fű zizegését, arcán érezte a langyos szellő cirógatását: de mégsem bírt megmozdulni. Aztán felállni nem mert. Talán attól félt, hogy az útpadkán szembetalálja magát hűséges barátjával; vagy magával a...

Gyáva dolog a halálra gondolni!

Írónk nem hordta kívül a bánatát, befelé sírt, ha búsult, de ez egyszer nem szégyellte: hadd bámulják a könnyeit. Ő felállt, s ha lassan, meg-megállva is, de volt bátorsága elindulni az ismerős-ismeretlen úton!

Hová és miért?

Könnyein át nem a ledubló vakolatú tűzfalakat, a csáléra álló tetőcsepeket, az árkokba gérádzó szennylevet látta, mint egyébként. Az útszéli szeméthegek, rozsdásodó vaskapuk sem tudták érdekelni. Valami megmagyarázhatatlan időtlenségben lépdelt, ahol az embert túlélő házaknak, tárgyakkal vajmi kevés jelentőségük van. Gyöngéd érzelmek népesítették be képzeletbeli örökkévalóságát. Eszébe nem jutott, hogy sintérért kiáltson a falkába verődött kóbor kutyák láttán; vagy csöndért: mert a kamionoknak az a dolguk, hogy dübörögjenek, a szeméten marakodó varjaknak, hogy kárognanak, neki meg... Igen, neki meg az a dolga, hogy mihamarább magához ölelje, bátorítsa hűséges barátját.

A piacon már szedelőzködtek az árusok, mire odaért. Az elnéptelenedő standok között néhány fiatal párocska sétált; féláron hozzájuthattak ehhez-ahhoz. Barátja ötvenesével a kezében hol ide, hol oda indult. Máskor vodkát vett, jobb fajta cigarettát, olajos halat, mert szerette. A máskor azonban máskor volt, s most azt nem akarta megismételni. Végül virágot vásárolt. Hogy kinek? Virágot a virágnak. Aztán hazaindult, süket és sivár albérletébe.

Írónk szobáját cigarettafüstös, áporodott szag uralta. Számítógépének monitora kékes fénnel világított az asztalon. Az egészben volt valami démoni, múltba szuggeráló erő. Tétovázott. Hosszú körmondataira gondolt, a nagy igazságra, amit illene megírnia.

Minek, kinek?

„A lószart sem érdekli!” – mondaná barátja.

– Mi van, ha mégis igaza van? – tette fel az Író a költői kérdést, s válasz helyett széthúzta a függönyt, kitarta az ablakot; kikapcsolta a számítógépet, előszedte régi írógépét az ágy alól: letörölgette, ellenőrizte, papírt fűzött bele. Pillanatok alatt.

Pihenésképpen mélyen tüdőre szívta a szobába beáramló friss levegőt, aztán odaült az írógépéhez, hogy megírja ezt a novellát.